

MAGYAR SZÉPIRODALOM IDEGEN NYELVEN.

(Pótlék Gulyás Pál dolgozatához.)

Hogy milyen arányban tudunk nemzeti irodalmunkkal egyrészt nemzetiségeinkre, másrészt a nyugati nemzetekre hatni, annak mértékét körülbelül jelzi a magyarból az illető nyelvekre való fordítások mennyisége. Magyarországon kívül nagyon kevés ember tud magyarul. Kisebb nemzetek nyelvét is többen ismerik, nagy nyugati nemzetek nyelvészei és irodalombuvárai közül, mint a mienket. Rokonaink közül csak a finn filológusok tudnak magyarul. Legtöbbet németre fordítottak a magyarból. De míg pl. angolból németre kizárólag németek fordítanak, a magyarból németre (s más nyelvre is) fordítók közt nem kevés a magyar-ajkú. Ez a fordítás minőségét is érinti. E fordításoknak részben politikai vonatkozásuk is van. Ezt a momentumot sokkal extenzivebb és intenzivebb módon kellett volna és kellene érvényesíteni. Tudományos irodalmunknak aránylag kevés munkája jelent meg idegen nyelven. Magyar írók néha nemzeti érdekből egyenesen idegen nyelven írták meg nem egy jelentős művet.

GULYÁS Pál nagy szolgálatot tett a bibliográfiának és az irodalmi buvárlatnak ezen munkáival: «Magyar szépirodalom idegen nyelven». Megjelent előbb a Magyar Könyvszemlében (1913—1917. évf., 11 közl.) s aztán külön mint: A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzékének IV. része, Budapest, 1919. Ehhez I. függelékül: «A magyar szépirodalom idegen nyelven a M. N. Múzeum naptár-gyűjteményében». Magyar Könyvszemle, 1919. évf. és külön.

E két jegyzék csak a M. N. Múzeum könyvtárának anyagát dolgozza fel kimerítőn és mintaszerű tüzetességgel. Nagyon kívánatos volna, hogy a hivatott szerző feldolgozza a múzeumi könyv-

táron kívüli és (kellő segédmunkásokkal) a folyóiratokban szét-szórt ebbeli gazdag anyagot is.

Nekem módomban van GULYÁS első jegyzékét kiegészíteni három szerény adalékkal, még pedig saját magam fordításaival, melyeknek egy-egy példányát egyúttal beszolgáltatom a Múzeum könyvtárába. Az adalékoknak némi kultúrtörténeti érdekük van.

A hetvenes évek második felében a pancsovai m. kir. állami főreáliskolában a magyar nyelv és irodalom és a filozófia tanára voltam s a «Banater Post» című hazafias német lapot szerkesztettem. A tárcát is felhasználtam a magyar szellem terjesztésére.

1877. július 12-iki kelettel Budapestről a következő tartalmú levelező-lapot kaptam: «Dr. Herrmann Antal tanár úrnak Pancsován. B. Kemény művei fordítási joga annyiban engemet illet, mert művei tulajdonjogát még életében egy okirat erejénél fogva reám ruházta. Én a fordítás jogát szívesen átengedem önnek díj nélkül. Úgy tudom, hogy csak a «Zord idők» fordítottatott le németre s egy pár beszélye a pozsonyi német lap tárcájában. Gyulai Pál.»

E feljogosítás alapján lefordítottam KEMÉNY Zsigmond néhány beszélyét. *A két boldog* fordítása a *Banater Post* tárcájában az 1877 nyarán és őszén jelent meg és aztán külön e címmel: Sigmund Kemény's Werke. Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischen von Dr. A. H. I. Heft. Zwei Glückliche. Historische Erzählung. Pancsova, 1877. Druck u. Verlag von C. Wittig-schlager. 1877. Belső cím: Zwei Glückliche. Historische Erzählung von Baron Sigmund Kemény. 8°, 50 lap.

Az 1878. év elején ugyanezen lap tárcájában megjelent az *Erény és illem* fordítása *Tugend und Sitte* címmel ezen dátumokkal: február 10, 14, 17, 21, 24. Március 3, 7, 10, 14, 17, 21. Ebből nem készült különlenyomat, minthogy az előbbiből egy példány sem kelt el, de nem is történt semmi a terjesztés érdekében. Nemsokára rendkívül küzdéymes évek következtek. Nagy sajnálatomra abba kellett hagynom KEMÉNY műveinek fordítását.

Időközben a pancsovai áll. főreáliskolához került WIGAND János, a kiváló germanista, aki költői remekműveket egyforma virtuozitással fordított németből magyarra és viszont, s aki nem-

rég halt meg mint a szegszárdi áll. főgimnázium igazgatója. WIGAND az 1881. év végén hazafias színdarabot írt «Az új hazában» címmel, részben versben, három népdalbetéttel. Az eredeti szöveg sokkal később jelent meg a WIGAND szerkesztette millenniumi «Pancsovai Emlékkönyv»-ben (Pancsova, 1896. 562 l., nagy 8°) a 232—249. lapon. Előadták a pancsovai műkedvelők 1882. jan. 7-én a főreáliskola segélyző egyesülete javára rendezett hangversenyen. A tartalom lényege: Előkelő szerb testvérpár a török üldözés elől Délmagyarországba menekül. A férfi elvesz egy magyar nemes leányt, büszke nővére ellenkezés után előkelő magyar neje lesz. Tendencia: magyar-szerb testvériség.

Ezt a színművet németre fordítottam és kiadtam az 1881. évi *Banater Post* december 15, 18, 22, 25 és 29-iki számainak tárcájában. Külön is megjelent e címmel: «In der neuen Heimat. Historisches Schauspiel in einem Akt vom Johann Wigand, königl. ung. Mittelschul-Professor. Übersetzung aus dem ungarischen. Im Selbstverlage des Unterstützungs-Vereines des Pancsovaer Real-Gymnasiums. Preis 25 kr. Pancsova. Buchdruckerei von Carl Wittigschlager. 1881. Kis 8°. 29 l.

A darabról és az előadásról hosszabb tanulmányt írtam *Das Konzert vom 7. Januar* címmel. Megjelent a *Banater Post* 1882. évi január 15, 19, 22, 26, 29, február 2, 5, 9-iki számainak tárcájában.

A *Banater Post* 1876—1885. évfolyamainak nálam maradt s a M. N. Múzeum könyvtárának átadott hiányos példányában még a következő, magyarból való fordításokat találtam: Aus dem Tagebuch einer Dame. Eine Lebensgeschichte. Aus dem Ungarischen übersetzt von Emilie Wittigschlager. 1880. 1—6. szám. — Tullia Manini, die Tochter des letzten Dogen von Venedig. Aus dem Ungarischen v. H. Tabery. 1880. 11., 13., 14. szám. — Am Rand des Abgrundes. Nach dem Ungarischen von Hades. (I. U.) 1880. VIII. 8. — Koloman Mikszáth, Die Gänse von Brezo. Übers. v. M. Club. 1882. 31., 32. szám. — Die weisse Lilie. Gedicht von Zombor. Übers. v. M. Cl. 1882. 44. sz. — Kazinczy, A csónak. 1882. V. 25.

1883-ban néhány hónapra a fehértemplomi áll. főgimnáziumban a magyar nyelv és a filozófia tanára voltam, ottani tanártársam dr. CSENGERI János alkalmi prológot írt, mely megjelent egy négy lapnyi nyomtatványban. Cím lap: Emléklap a fehértemplomi «Társaskör» műkedvelői színpadjának megnyitása alkalmával 1883. május 8-án. Fehértemplom, Wunder Gyula könyvnyomdája. 1883. 2. lap CSENGERI prológja, 3. lap az én fordításom, 4. lap két magyar és egy német színdarab címlapja. Az én fordításom előzőleg már megjelent az ottani *Nera* című német lap tárcájában.

E három nyomtatvány a GULYÁS kimutatását egy magyar szerzővel (CSENGERI), egy német fordítóval (HERRMANN), egy kiadó hellyel (Fehértemplom) és egy kiadóval (WUNDER) szaporította.

Régebben a magyar-német irodalmi vonatkozásokkal foglalkoztam és évtizedeken át gyűjtöttem a magyarból való német fordításokat és magyar vonatkozású német szépirodalmat. E meglehetősen gazdag gyűjteményt az állami Paedagogium könyvtárának ajándékoztam. Ebben több olyan mű van, amely nincs meg a M. N. Múzeum könyvtárában. Ezekről közelebbről megemlékezem.

HERRMANN ANTAL.